

Eindrapportage behoefteonderzoek migranten voor vertrek naar Nederland

**Eindrapportage
Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid**

EIF: van EU naar lokaal

BMC Onderzoek
november 2013
drs. N. Brinkman, mr. A.G.A. Pons
Projectnummer: 107477
Correspondentienummer: DH-3110-3572

Deze publicatie is mede mogelijk
gemaakt door financiering uit het
Europees Integratiefonds

INHOUD

HOOFDSTUK 1	OPDRACHT EN DOEL	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Onderzoeksvraag en deelvragen	1
1.3	Onderzoeksopzet	2
HOOFDSTUK 2	KWALITATIEF ONDERZOEK	3
2.1	Pilot	3
2.2	Werving van respondenten	3
2.3	Aanpak en aantallen	4
2.4	Bevindingen	6
HOOFDSTUK 3	KWANTITATIEF ONDERZOEK	13
HOOFDSTUK 4	EXPERT TOETS	35
HOOFDSTUK 5	MANAGEMENTSAMENVATTING	40

Hoofdstuk 1

Opdracht en doel

Hierbij bieden wij u de eindrapportage van het behoefteonderzoek migranten voor vertrek naar Nederland aan. In deze rapportage beschrijven wij de bevindingen van ons onderzoek. Het gaat om de resultaten van het kwalitatieve onderzoek, het kwantitatieve onderzoek en de interviews met experts.

1.1 Aanleiding

Jaarlijks komen er tussen de 15.000 en 20.000 personen naar Nederland voor gezinshereniging en gezinsvorming. Een goede voorbereiding van migranten op hun komst naar Nederland, al dan niet verplicht op grond van de Wet inburgering in het buitenland (Wib), zal naar verwachting de inburgering en participatie in Nederland soepeler laten verlopen. Om die reden zijn er verschillende initiatieven gestart. Zo heeft het Rijk een zelfstudiepakket laten ontwerpen, is Agens gestart met het aanbieden van wereldwijde langeafstandsondersteuning die is gericht op de voorbereiding op het basisexamen inburgering en loopt er een pilot waarin het informatiepakket 'Naar uw partner in Nederland' wordt verstrekt tijdens de uitreiking van de MVV op de Nederlandse posten in Turkije, Marokko en China.

Het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) wil graag weten of migranten tijdens de voorbereiding op hun komst naar Nederland behoefte hebben aan andere faciliteiten, methodes en andere inhoudelijke informatie dan de informatie die nu al geboden wordt. Daarom heeft het ministerie BMC opdracht gegeven een onderzoek uit te voeren naar de leerbehoeften van migranten voor hun vertrek naar Nederland.

1.2 Onderzoeksvraag en deelvragen

Doel van het behoefteonderzoek is om in kaart te brengen hoe de voorbereiding van gezins- en huwelijksmigranten voor hun vertrek naar Nederland beter kan worden ondersteund, zodat hun integratie, inburgering en participatie in de Nederlandse samenleving sneller, soepeler en succesvoller kan verlopen.

De centrale onderzoeksvraag is als volgt geformuleerd:

“Hoe kan de voorbereiding van gezins- en huwelijksmigranten die komen van buiten de Europese Unie voor hun vertrek naar Nederland eventueel beter worden ondersteund, om hun integratie en inburgering in de Nederlandse samenleving sneller, soepeler en succesvoller te laten verlopen?”

Deze vraag valt uiteen in een tweetal deelvragen, die met het onderzoek moeten worden beantwoord.

1. Welke inhoudelijke vragen hebben migranten voor vertrek naar Nederland, die nog niet (voldoende) worden beantwoord wanneer gebruik wordt gemaakt van het zelfstudiepakket?

2. Zijn er vormen van leermethodes/ondersteuning bij voorbereiding van vertrek, naast de bestaande methodes (zelfstudiepakket inclusief film, langeafstandsondersteuning en voorlichtingsmateriaal in de huidige vorm), waar migranten graag gebruik van zouden maken voor vertrek naar Nederland, om zich beter voor te bereiden op deze stap?

1.3 Onderzoeksopzet

Het onderzoek bestaat uit drie onderdelen:

- Kwalitatief onderzoek in de vorm van interviews.
- Kwantitatief onderzoek in de vorm van enquêtes.
- Gesprekken met experts.

De interviews en enquêtes worden afgenomen bij migranten uit de volgende landen:

- Turkije
- Marokko
- Somalië
- India
- China
- Irak
- Brazilië
- Filipijnen

Met uitzondering van de Filipijnen gaat het om landen die in de top 8 staan van landen waaruit gezins- en huwelijksmigranten in 2011 afkomstig waren. Deze 7 landen beslaan een substantieel deel van de gehele doelgroep. Bovendien wordt er door de onderverdeling naar nationaliteit rekening gehouden met verschillen in cultuur, religie, taal, et cetera. De Filipijnen zijn na overleg met het ministerie aan de selectie toegevoegd.

Kwalitatief onderzoek

Het kwalitatieve onderzoek bestaat uit 106 interviews met migranten uit de 8 bovengenoemde landen. De interviews hebben zowel in Nederland als in de landen van herkomst plaatsgevonden. In hoofdstuk 2 beschrijven we onze aanpak en de resultaten van dit kwalitatieve onderzoek.

Kwantitatief onderzoek

Na het kwalitatieve onderzoek gaan we van start met het kwantitatieve onderdeel. In dit onderdeel nemen we 800 enquêtes af bij migranten uit de 8 geselecteerde landen. Deze enquêtes worden zowel in Nederland als in de landen van herkomst afgenomen. De uitkomsten van het kwalitatieve onderzoek hebben input gevormd voor de gestructureerde vragenlijsten die gebruikt zijn bij de enquête.

Hoofdstuk 2

Kwalitatief onderzoek

2.1 Pilot

Wij zijn het kwalitatief onderzoek gestart met een pilot van 5 interviews. Doel van deze pilot was het testen en het aanscherpen van de gespreksleidraad. In de pilot zijn 4 nationaliteiten vertegenwoordigd: de Turkse, de Marokkaanse, de Braziliaanse en de Irakese nationaliteit.

De resultaten van deze eerste interviews leverden al veel informatie op over de ervaringen van de respondenten met de inburgering in Nederland, maar de koppeling tussen de feitelijke inburgering en de voorbereiding in het land van herkomst was naar onze mening nog onvoldoende belicht. Ook constateerden we nog enkele aandachtspunten in de verslaglegging. De resultaten van de pilot zijn besproken met het ministerie en hebben geleid tot de volgende aanpassingen:

- Het opnemen van enkele aanvullende vragen.
- Het minder sturend formuleren van de vragen.
- Een andere indeling van de gespreksleidraad. Deze opzet past beter bij het natuurlijk gespreksverloop.
- Het aanscherpen van het verslagleggingformulier.

2.2 Werving van respondenten

Voor het werven van respondenten hebben BMC en onderzoeksbureau Labyrint samengewerkt. Bij de werving hebben wij diverse kanalen ingezet, waaronder:

- Ons eigen netwerk, het netwerk van onze collega's en van het Etnopanel van Labyrinth. Het Etnopanel bestaat uit een hoogopgeleid en gespecialiseerd interviewteam, dat ingezet wordt voor onderzoeken waarbij allochtonen een belangrijke doelgroep zijn. Volgens de zogeheten sneeuwbalmethode bleek het eigen netwerk waardevol bij het bereiken van mensen uit de 8 verschillende landen.
- Ons netwerk van zelforganisaties in Nederland en in het land van herkomst, waaronder de Stichting Dalmar. Deze stichting doet veel voor de Somalische gemeenschap in Nederland.
- Religieuze instellingen, zoals moskeeën. Voorbeelden hiervan zijn een Turkse moskee in Utrecht en een Chinese tempel in Amsterdam. Door contacten met deze instellingen zijn verschillende respondenten geworven.
- Koepelorganisaties, zoals het Iraakse Platform Nederland. Het platform heeft ons in contact gebracht met verschillende Irakese verenigingen en daarmee ook met respondenten.
- Aanbieders van cursussen in Nederland en in het land van herkomst.

Het werven van respondenten bleek voor de ene nationaliteit lastiger te zijn dan voor de andere. Met name bij de Turken, Irakezen en Filipijnen in het land van herkomst bleek het, om uiteenlopende redenen, lastig om deze doelgroepen te bevragen.

Binnen de Turkse doelgroep stuiten we op veel argwaan om mee te werken aan het onderzoek. Ze waren bang dat de komst naar Nederland bemoeilijkt kon worden door participatie aan dit onderzoek, bijvoorbeeld door het niet verlenen van een voorlopige verblijfsvergunning.

Bij de Iraakse doelgroep was er sprake van een veiligheidsprobleem, gelet op de explosieve situatie in het land van herkomst. Daardoor was het niet mogelijk om deze doelgroep in het land van herkomst te bevragen.

Voor de partners van toegelaten Somalische vluchtelingen geldt veelal dat zij niet meer in Somalië verblijven vanwege veiligheidsproblemen. Zij verblijven vaak geruime tijd in Ethiopië, waar zij als illegaal een besluit vanuit Nederland afwachten. Veel Somalische migranten waren bang dat wij hun illegale verblijf zouden aankaarten bij de Ethiopische regering. Er moest veel tijd worden geïnvesteerd om hun vertrouwen te winnen.

Ook Filipino's bleken moeilijker te bereiken dan verwacht vanwege wantrouwen jegens autoriteiten en het feit dat de doelgroep van huwelijksmigranten (nog) niet betrokken is bij de Filipijnse gemeenschap in Nederland en bij de Filipijnse verenigingen en organisaties in Nederland.

Uiteindelijk zijn er 111 interviews gerealiseerd, waarvan 5 interviews niet bruikbaar waren. Reden was dat in het verloop van het gesprek bleek dat het niet ging om huwelijksmigranten maar vluchtelingen. Dit betekent dat het uiteindelijke netto aantal geïnterviewden op 106 is uitgekomen.

2.3 Aanpak en aantallen

We hebben 106 interviews gehouden met migranten uit alle geselecteerde landen. Gelet op de aantallen hebben we voor de top 2 landen (Turkije en Marokko) meer interviews uitgevoerd dan voor de andere geselecteerde landen. De interviews zijn zowel in Nederland als in de landen van herkomst uitgevoerd, zodat we een goed inzicht hebben gekregen in de behoeften van migranten tijdens alle fases van het traject (zowel tijdens de voorbereiding in het land van herkomst als gedurende de feitelijke inburgering in Nederland). De nadruk lag echter, uit oogpunt van efficiency, op de interviews in Nederland.

In tabel 1 vindt u een overzicht van de aantallen geïnterviewden per land.

Tabel 1 Aantallen geïnterviewden per land

Land van herkomst	Totaal	Benodigd	Vershil
Interviews Turken in NL	22	20	+2
Interviews Turken in land herkomst	5	5	0
Interviews Marokkanen in NL	21	20	+1
Interviews Marokkanen in land herkomst	5	5	0
Interviews Somaliërs in NL	8	7	+1
Interviews Somaliërs in land herkomst	3	3	0
Interviews Indiërs in NL	5	7	-2
Interviews Indiërs in land herkomst	2	3	-1
Interviews Chinezen in NL	8	7	+1
Interviews Chinezen in land herkomst	2	3	-1
Interviews Irakezen in NL	7	7	0
Interviews Irakezen in land herkomst	0	3	-3
Interviews Brazilianen in NL	7	7	0
Interviews Brazilianen in land herkomst	3	3	0
Interviews Filipino's in NL	7	7	0
Interviews Filipino's in land herkomst	1	3	-2
Interviews totaal	106	110	-4

Bij het afnemen van de interviews hebben we gewerkt met een gestructureerde gespreksleidraad (zie bijlage 1). Het volgende stramien werd hierbij gehanteerd:

- Informatiebehoefte vooraf.
- Voorbereiding op komst naar Nederland.
- Huidige situatie in Nederland.
- Verwachting versus werkelijkheid.
- Meerwaarde voorbereiding bij inburgering.
- Beoordeling van gebruikte leermethoden¹.

De interviews zijn afgenomen door interviewers uit het Etnopanel. De interviewers zijn native speaking en hebben de nationaliteiten van de landen van herkomst. Alle interviewers hebben een uitgebreide instructie gekregen over de opzet van het onderzoek en over de manier waarop de interviews moesten worden afgenomen.

¹ Dit onderwerp is weliswaar geen apart kopje in de gespreksleidraad maar vanuit het belang van dit onderwerp voor de beantwoording van de onderzoeksvragen, wordt het wel separaat beschreven.

In tabel 2 worden de belangrijkste achtergrondkenmerken in percentages weergegeven.

Tabel 2   Achtergrondkenmerken

Geslacht	Kenmerken
Man	27%
Vrouw	73%
Leeftijd	
Gemiddeld	31 jaar oud
Wib-plichtig	
Ja	88%
Nee	12%
Kinderen (<i>tenminste 1</i>)	
Ja	45%
Nee	10%
Onbekend	45%
Betaald werk in NL	
Ja	28%
Nee	52%
Onbekend	10%
N.v.t. (woont niet in NL)	10%

2.4 Bevindingen

Informatiebehoefte vooraf

De informatiebehoefte onder de respondenten voor vertrek naar Nederland loopt sterk uiteen en lijkt gebonden aan de verwachtingen die de respondent heeft over het leven in Nederland en de doelen die hij zich vooraf stelt. De meest genoemde vragen hadden betrekking op de volgende zaken:

- het weer/klimaat;
- het landschap;
- werk, studie en inkomen;
- huisvesting;
- taal/leren van de taal;
- het eten in Nederland en de beschikbaarheid van ingrediënten;
- mobiliteit (rijbewijs, het openbaar vervoer);
- de cultuur/'hoe zijn de mensen?'.

Er is geen specifieke informatiebehoefte rondom zaken als:

- normen en waarden;
- staatsinrichting;
- het sociaal-maatschappelijke leven in Nederland.

Een aantal Turkse en Marokkaanse respondenten gaf aan vooral graag naar hun partner toe te willen en was in mindere mate geïnteresseerd in het leven in Nederland.

Vorbereitung op komst naar Nederland

Alle Wib-plichtige respondenten hebben zich op enige wijze voor vertrek naar Nederland voorbereid. Uit de interviews komt echter naar voren dat veel van hen zich mogelijk meer hebben voorbereid op het Wib-examen dan op het uiteindelijke wonen in Nederland. Zo geven verschillende respondenten, die in het land van herkomst een cursus hebben gevolgd aan, dat deze cursus voornamelijk gericht is op vragen in het examen en niet op de eigen informatiebehoeften.

Enkele respondenten geven aan dat zij geen volledige cursus, maar alleen enkele taallessen hebben gevolgd, eventueel in combinatie met het zelfstudiepakket. De relatief hoge kosten van een volledige cursus spelen hier voor veel respondenten een rol. Zo wordt een cursus soms niet afgemaakt om financiële redenen. Maar weinig Wib-plichtige respondenten hebben alleen het zelfstudiepakket gebruikt. Uitzondering hierop vormen de Filipijnse respondenten. Meerdere respondenten geven aan dat het zelfstudiepakket is aangeschaft door zijn of haar partner. Veel respondenten zeggen dat zij internet gebruikten als aanvulling op andere leermethoden.

Om een cursus te volgen zijn enkele respondenten uit kleine of afgelegen plaatsen tijdelijk in een grotere stad gaan wonen, of hebben zij een aantal keer per week moeten reizen. Verder geven meerdere respondenten aan dat zij afstanden van enkele honderden kilometers hebben afgelegd voor het afleggen van het Wib-examen. Voor sommigen vormde dit een probleem in termen van tijd, geld en energie. Er worden geen veiligheidsproblemen genoemd als belemmering.

Opvallend is dat vrijwel alle Turkse respondenten (zij hoeven geen Wib-examen af te leggen) aangeven zich slechts in beperkte mate met hulpmiddelen te hebben voorbereid op hun komst naar Nederland. Zij vertrouwden voornamelijk op informatie die zij ontvingen van hun partner in Nederland en eventueel de ervaringen van familieleden die in Nederland wonen. Indien zij zich voorbereiden, doen ze dit voornamelijk met lesboeken of via internet.

Ook respondenten uit India hebben zich naar eigen zeggen nauwelijks voorbereid. Zij zijn overwegend hoger opgeleid en vertrouwen op de kennis en ervaring van hun in Nederland werkende partner.

Een duidelijke minderheid van de respondenten geeft aan dat zij voor definitief vertrek naar Nederland al eerder in Nederland zijn geweest. Enkele respondenten

uit Brazilië, China en de Filipijnen hebben eerder in Nederland 'gewoond' (periodes van drie maanden), voordat zij in hun thuisland een Wib-examen aflegden. Sommigen combineerden dit met een (taal)cursus in Nederland. Respondenten die eerder in Nederland zijn geweest vertellen dat dit een belangrijk onderdeel van hun voorbereiding was en hen een realistischer beeld van Nederland heeft gegeven.

Respondenten uit Marokko en Turkije zijn maar zelden eerder in Nederland geweest. Een respondent vertelt dat zij de meerwaarde hiervan wel ziet, maar dat het voor haar onmogelijk was, omdat ongetrouwde vrouwen volgens haar niet alleen mogen reizen.

Respondenten die voor hun definitieve komst al enige tijd in Nederland hebben doorgebracht, meenden dat zij voldoende kennis over Nederland bezaten. Zij hebben zich naast de bezoeken en de taalcursussen ook vaak extra verdiept in de Nederlandse samenleving met behulp van internet en boeken en geven aan daardoor een beter beeld te hebben gekregen van omgangsvormen en culturele gebruiken in Nederland.

De respondenten die nog niet eerder in Nederland waren geweest, hebben hun beelden voornamelijk op informatie van partner en familie gebaseerd. Beelden die respondenten van Nederland hadden, waren vooral dat het een nat en koud land is, dat er veel bureaucratie is en dat het een welvarend land is waar je makkelijk geld kan verdienen en waar de huizen groot zijn. Er was ook een aantal respondenten die geen enkel idee of verwachting hadden van Nederland.

Huidige situatie in Nederland in vergelijking met de oorspronkelijke verwachtingen

Algemeen

Veel respondenten geven aan dat de situatie in Nederland op veel punten niet overeenkomt met hun verwachtingen. Zij hadden hun situatie in Nederland rooskleuriger voorgesteld dan die in de praktijk bleek te zijn. Ook geven ze aan dat ze veel aspecten van praktische aard hebben gemist tijdens de voorbereiding. Deze kwamen in mindere mate naar voren in het studiemateriaal. Het gaat dan bijvoorbeeld om zaken als:

- bureaucratie ('zo veel regeltjes');
- de hoge kosten voor levensonderhoud;
- opnieuw moeten halen van het rijbewijs;
- afsluiten van een zorgverzekering.

Taalbeheersing

Met uitzondering van respondenten die enige tijd in Nederland verbleven voor hun definitieve vestiging in Nederland, vertellen alle respondenten dat zij nog veel problemen ondervinden met de Nederlandse taal. Dit lijkt onafhankelijk van opleidingsniveau te zijn. Voor een belangrijk deel van de respondenten komt dit niet overeen met hun verwachting in het land van herkomst. Zij schatten hun taalbeheersing na het volgen van de cursus te hoog in.

Veel respondenten menen daarom dat er in de voorbereiding meer aandacht moet worden besteed aan de Nederlandse taal. Het niveau van de cursus is onvoldoende om in Nederland zelfredzaam te zijn, om een nieuw leven op te bouwen. Daarnaast voelen veel respondenten zich zo onzeker over hun taalbeheersing dat ze het moeilijk vinden om contact te maken met Nederlanders.

Een aantal (hoger opgeleide) respondenten uit India, de Filipijnen en Brazilië verkiest, indien mogelijk, het Engels boven het Nederlands in het dagelijks leven. Bij contacten met officiële instanties (bijvoorbeeld de belastingdienst) zijn zij echter aangewezen op het Nederlands. Hier blijkt dat zij de taal onvoldoende machtig zijn. Dit wordt als een grote belemmering ervaren.

Participatie - Betaalde arbeid

Meer dan de helft van de respondenten heeft op dit moment geen betaald werk. Voor een substantieel deel van de vrouwelijke respondenten was dit ook geen persoonlijk doel na de immigratie of is dit aanvankelijke doel inmiddels gewijzigd na de komst van kinderen. Zij richten zich voornamelijk op het huishouden. Sommigen volgen daarnaast nog een inburgeringscursus.

Veel van de respondenten die geen werk hebben, maar wel willen werken (voornamelijk mannen), vertellen dat het hen tegenvalt een baan te vinden in Nederland. Met name de Turkse en Marokkaanse respondenten zijn onaangenaam verrast vanwege het contrast tussen de werkelijkheid en het positieve beeld van de mogelijkheden op de Nederlandse arbeidsmarkt dat hen is geschetst door eerder afgereisde familieleden en kennissen.

Opvallend is dat de discrepantie tussen verwachtingen en werkelijkheid geldt voor zowel hoger opgeleiden als mensen zonder startkwalificatie. Als belangrijkste belemmering noemen respondenten de Nederlandse taal. Werkgevers vertellen respondenten dat zij de taal onvoldoende machtig zijn om het werk uit te kunnen oefenen. De respondenten die wel betaalde arbeid verrichten zijn grofweg onder te verdelen in drie groepen:

- Een groep lager opgeleiden die productie- en schoonmaakwerk verricht. Hiertoe rekenen we ook Chinese migranten die geen andere mogelijkheden op de arbeidsmarkt zien dan een (bij-)baan bij een Chinees restaurant.
- Een groep hoger opgeleiden die al een baan in Nederland heeft gevonden voor vertrek of hier snel werk vindt.
- Een kleine groep respondenten die meent onder zijn of haar niveau te werken, bijvoorbeeld omdat in het land van herkomst behaalde kwalificaties hier niet geldig (of nog niet gevalideerd) zijn of omdat zij de taal onvoldoende spreken voor een functie passend bij hun opleidingsniveau.

Vrijwel alle respondenten geven aan dat zij veel baat zouden hebben gehad bij meer informatie over hun positie op de arbeidsmarkt in Nederland. Uitzondering hierop is de groep hoger opgeleiden met een 'passende baan'.

Participatie - Mantelzorg en vrijwilligerswerk

Maar weinig respondenten geven aan mantelzorg te verrichten. Het verrichten van mantelzorg wordt door de respondenten niet ervaren of benoemd als belemmering voor de eigen participatie.

Er zijn wel respondenten die momenteel vrijwilligerswerk verrichten, of dat enige tijd gedaan hebben. Voorbeelden zijn koffiebijeenkomsten in een zorgcentrum in de buurt, actief voor VluchtelingenWerk en initiatieven vanuit zelforganisaties.

Participatie - Sport en activiteiten in de buurt

Verschillende respondenten uit alle landen van herkomst doen aan sport. Er worden weinig echte teamsporten genoemd, veelal sporten zoals fitness, kickboksen, tennis en badminton. Het lijkt daardoor minder een opstap tot sociale contacten.

Weinig respondenten zijn actief in de buurt. Er wordt wel een praatje gemaakt met mensen in de buurt, maar men noemt geen deelname aan georganiseerde activiteiten. Beperkte beheersing van de taal, tijdgebrek en een onvoldoende netwerk worden als voornaamste oorzaken genoemd.

Participatie - sociale contacten

Het sociale netwerk van respondenten beperkt zich bij aankomst in Nederland voornamelijk tot de partner en zijn of haar familie en vrienden. Dit is de belangrijkste bron voor praktische informatie en (emotionele) ondersteuning.

Met name de Turkse en Marokkaanse respondenten hebben na enige tijd veel contacten met migranten uit het land van herkomst, vaak door moskeebezoek. Maar ook de respondenten uit andere landen van herkomst geven aan dat ze contacten hebben met mensen uit hun eigen 'groep'. Veel respondenten vertellen dat zij de contacten met mede-inburgeraars in Nederland, die zij ontmoeten bij de cursussen, als zeer waardevol ervaren.

Een meerderheid van de respondenten lijkt ook na enige tijd nog steeds weinig sociale contacten met Nederlanders te hebben. Dit heeft met name te maken met de beperkte beheersing van de Nederlandse taal. Enkele respondenten noemen ook negatieve ervaringen met Nederlanders. Discriminatie, gevoel dat er op hen wordt neergekeken of dat zij niet serieus worden genomen.

Een kleine minderheid van de respondenten geeft aan eenzaamheid te hebben ervaren in de eerste periode na aankomst, door gebrek aan sociale contacten.

Meerwaarde voorbereiding bij inburgering

De eerste constatering is dat een verplichtend karakter van grote invloed is op de kwaliteit van de voorbereiding. Zodra dit verplichtend karakter verdwijnt (bijvoorbeeld voor de Turkse doelgroep), beperken de voorbereidende activiteiten zich tot een minimum.

De respondenten die zich voorbereid hebben, zien wel degelijk meerwaarde in deze voorbereiding. Zij geven aan dat de beheersing van de Nederlandse taal cruciaal is voor een effectieve inburgering. Hier zou ook in de voorbereiding de meeste aandacht naar moeten uitgaan. Juist over de aandacht voor taal in de voorbereiding is een groot aantal respondenten niet positief.

Ook kennis/informatie over praktische zaken (bijvoorbeeld aanvragen rijbewijs, regelen ziektekostenverzekering, inschrijven voor een woning) wordt als zeer belangrijk genoemd. Zaken als cultuur, geschiedenis en institutioneel landschap zijn weliswaar interessant maar niet een directe meerwaarde bij de inburgering. Een aantal respondenten geeft aan dat zij in retrospectief best meer hadden willen leren over de Nederlandse samenleving.

Een groep respondenten geeft aan dat een langere periode van voorbereiding in het land van herkomst, onder begeleiding van een docent, van meerwaarde zou zijn geweest. Hogere kosten worden als nadeel van een langere en intensievere periode genoemd. Een aantal respondenten noemt nadrukkelijk dat een langere voorbereiding onder begeleiding van een docent, een taak van de Nederlandse overheid is.

Slechts enkele respondenten zijn ronduit negatief over de voorbereiding. Zij menen dat de gevolgde cursus en het inburgeringsexamen in Nederland niets waard zijn en geen bijdrage leveren aan de inburgering. Terwijl er wel veel kosten mee gemoeid waren.

Beoordeling van de gebruikte leermethoden

Een meerderheid van de respondenten geeft aan een voorkeur te hebben voor klassikaal leren. Belangrijkste redenen hiervoor zijn: het contact met medestudenten, het leren van elkaar en de mogelijkheid van het stellen van vragen aan de docent. Bovendien voelt men bij het klassikaal leren een "sociale druk" om veel te oefenen, wat de leerprestaties positief beïnvloedt, met name bij het leren van de uitspraak. Echter, sommige respondenten maakten ook gebruik van individuele lessen of van zelfstudie.

Voor respondenten die al in Nederland waren geweest, was zelfstudie soms voldoende. De meningen over het zelfstudiepakket zijn verdeeld, ook afhankelijk van opleidingsniveau. Met name hoger opgeleiden vinden dit pakket begrijpelijk en toegankelijk. Verder geven verschillende respondenten aan dat het pakket wel voorbereidt op het examen, maar niet alle praktische vragen over het leven in Nederland beantwoordt.

Veel respondenten geven aan dat zij graag meer via internetapplicaties hadden geleerd, zoals social media, websites met een chatfunctie (zoals forum) of facebook.

2.5 Bevindingen kwalitatief onderzoek als input voor kwantitatief onderzoek

De belangrijkste bevindingen uit het kwalitatief onderzoek kunnen als volgt worden samengevat:

- Meer aandacht nodig voor het leren van de Nederlandse taal tijdens de voorbereiding op de komst naar Nederland.
- Voorkeur voor interactief leren, ofwel klassikaal onderwijs ofwel via internetfora.
- Meer aandacht nodig in de voorbereiding voor de Nederlandse arbeidsmarkt.
- Meer aandacht nodig in de voorbereiding voor praktisch zaken, zoals aanvragen ziektekostenverzekering, regelen woonruimte, inschrijven school, et cetera.
- Invloed van de Wib-examenplicht op de wijze van voorbereiden.
- Belemmeringen bij de voorbereiding.
- Het ontbreken van de behoefte om meer te leren over Nederlandse normen, waarden en wetgeving.
- Voorbereiding staat meer in het teken van het halen van het examen dan van de daadwerkelijke inburgering in Nederland.

Deze aspecten zijn verwerkt in de gestructureerde vragenlijsten ten behoeve van het kwantitatieve onderzoek (enquête). Deze vragenlijsten zijn in bijlage 2 opgenomen.

Hoofdstuk 3

Kwantitatief onderzoek

3.1 Werving respondenten

Voor de werving van respondenten voor de enquête hebben we grotendeels dezelfde kanalen gebruikt als voor de werving van respondenten voor de interviews. Ook is er weer contact gelegd met de sleutelfiguren uit het kwalitatieve gedeelte van dit onderzoek. Daarnaast hebben we de volgende wervingsacties ingezet:

- Een flyer “Kan de voorbereiding van migranten naar Nederland beter?” (zie bijlage 3).
- Een website www.vorbereidingopnederland.nl, inclusief een korte introductiefilm.
- Benaderen van opleidingscentra voor taal en inburgering. Wij hebben opleidingscentra in Den Haag, Amsterdam en Utrecht bezocht. In Den Haag is veel respons behaald bij de taalinstututen Sagenn en Capabel. In Amsterdam zijn we onder andere bij S-IPI en TopTaal langs geweest.
- Bezoeken kerken. Er bestaan kerken in Nederland die zich specifiek op diverse migranten uit onze doelgroep richten. Deze kerken zijn telefonisch en per e-mail benaderd en er zijn veel folders verstuurd die verspreid zijn in de kerken. Ook is een van onze interviewers langs een Filipijnse kerk geweest en dit heeft geleid tot een (beperkt) aantal Filipijnse respondenten.

In aanvulling op bovengenoemde algemene acties hebben we de volgende specifiek op de doelgroep gerichte acties ingezet:

China

In Chinese krant United Times is een advertentie over het onderzoek met daarbij de vragenlijst, een interview met Nathan Rozema van Labyrinth en een QR-code verschenen. Dit heeft een flinke respons opgeleverd.

Irak

We hebben een advertentie geplaatst specifiek gericht op de Irakese doelgroep: de advertentie is opgesteld in het Irakees en wordt getoond op de Facebookpagina van respondenten die aan Irak gerelateerde pagina's liken.

Brazilië

Wij hebben voor deze doelgroep enkele warme contacten in Nederland en Brazilië ingezet die hebben geresulteerd in een goede respons. Daarnaast hebben we een e-mail gestuurd naar alle cursisten in Brazilië die Nederlandse les volgen. Tenslotte is de aankondiging op invloedrijke websites in Nederland verschenen.

Filippijnen

Wij hebben contacten gelegd met diverse Filippijnengroepen en zijn langs de Filipijnse kerk geweest. Het Filipijnse Munting Nayon News magazine heeft een bericht op haar Facebook geplaatst.

Somalië

We hebben een radiospotje op de Somalische radio en een Facebookadvertentie geplaatst.

India

Veel Indiase migranten zijn expats en vallen dus niet onder de doelgroep. De meeste organisaties zijn dan ook expat-organisaties. We hebben via Forum een contactpersoon ingezet die specifiek voor deze doelgroep respondenten heeft benaderd. Uiteindelijk heeft dit geleid tot een beperkt aantal Indiase respondenten.

3.2 Aanpak en aantallen

Voor het kwantitatieve onderzoeken hebben wij gebruikgemaakt van twee vragenlijsten (zie bijlage 2):

1. Vragenlijst voor respondenten in het land van herkomst. Deze vragenlijst is meer gericht op de verwachtingen van de migranten.
2. Vragenlijst voor respondenten in Nederland. Deze vragenlijst is meer gericht op de ervaringen van de migranten.

Beide lijsten zijn vertaald in 8 verschillende talen: Engels, Arabisch, Hindi, Portugees, Somalisch, Turks, Berbers en Chinees. In de volgende tabel geven wij de aantallen respondenten weer, uitgesplitst naar respondenten in Nederland en land van herkomst. Het totaal aantal respondenten bedraagt 798. Daarvan heeft 12% de vragenlijst in het land van herkomst ingevuld. Met deze resultaten kunnen we voor de totale onderzoekspopulatie veelal representatieve uitspraken doen over de uitkomsten van het onderzoek. Ook op het niveau van nationaliteiten zijn de uitkomsten representatief. Alleen voor India en Irak hebben we te weinig respons om representatieve uitspraken te doen. Hier zijn de uitkomsten indicatief.

Tabel 3 Aantal respondenten kwantitatief onderzoek

Landen	Aantal respondenten land van herkomst	Aantal respondenten Nederland	Totaal aantal respondenten
Brazilië	18	75	93
Marokko	22	104	116
China	13	146	159
Somalië	15	127	142
Filipijnen	14	65	79
Turkije	20	104	124
India	8	15	23
Irak	5	67	72
Totaal	115	703	818

Hieronder geven wij in een tabel de achtergrondkenmerken van de respondenten weer.

Tabel 4 Achtergrondkenmerken respondenten kwantitatief onderzoek

Geslacht	
Man	45%
Vrouw	55%
Leeftijd	
Gemiddeld	38 jaar
Wib-plichtig	
Ja	78%
Nee	22%
Gemiddeld aantal jaren onderwijs	
Brazilië	16 jaar
China	10 jaar
Filipijnen	14 jaar
India	14 jaar
Irak	11 jaar
Marokko	8 jaar
Somalië	8 jaar
Turkije	10 jaar
Totaal gemiddelde	11 jaar

3.3 Bevindingen

In deze paragraaf beschrijven wij onze bevindingen. Deze bevindingen hebben we gegroepeerd in drie thema's:

- Voorbereiding op de komst naar Nederland.
- Hulp bij de voorbereiding.
- Verwachtingen over leven in Nederland versus praktijkervaringen.

3.3.1 Voorbereiding op de komst naar Nederland

In tabel 5 wordt het percentage respondenten weergegeven dat zich heeft voorbereid op de komst naar Nederland.

Tabel 5 % respondenten dat zich heeft voorbereid

Brazilië	Filipijnen	India	Marokko	Irak	China	Turkije	Somalië	Totaal
92%	88%	75%	52%	48%	45%	40%	24%	53%

Tabel 6 geeft inzicht in de correlatie tussen het opleidingsniveau en het al dan niet voorbereiden op de komst naar Nederland. Daaruit blijkt dat er een significant verband bestaat: hoe hoger de opleiding, hoe hoger het percentage migranten dat zich heeft voorbereid.

Tabel 6 Correlatie tussen opleidingsniveau en % migranten dat zich heeft voorbereid

Vorbereid op komst naar Nederland?	laag opgeleid	middelbaar opgeleid	hoog opgeleid
Ja	33,7%	45,7%	69,4%
Nee	66,3%	54,3%	30,6%

We hebben verder een uitsplitsing gemaakt naar Wib-plichtig en niet Wib-plichtig. Hieruit blijkt dat een ruime meerderheid van de Wib-plichtigen (79%) aangeeft zich te hebben voorbereid op de komst naar Nederland. Van de niet Wib-plichtige respondenten geeft een ruime minderheid (33%) aan zich te hebben voorbereid op hun komst naar Nederland. Overigens is de groep niet Wib-plichtige respondenten iets groter dan alleen de Turkse respondenten, omdat onder de groep ook een aantal respondenten blijken te zitten die voor 2006 naar Nederland zijn gekomen en toen ook niet onder de Wib-plicht vielen. Overigens waren 14 van de Turkse respondenten wel Wib-plichtig omdat zij al voor de vrijstelling van de Wib-plicht naar Nederland zijn gekomen.

Opvallend is dat de respondenten uit Somalië en Turkije zich, in verhouding, het minst voorbereiden. Voor Turkije kan de verklaring liggen in het feit dat voor dit land

geen Wib-plicht geldt. Voor Somalië zou een verklaring kunnen worden gevonden in de omstandigheid dat het hier veelal gaat om gezinnen van toegelaten vluchtelingen. Dit zou ook kunnen opgaan voor Irak, maar daar laten de cijfers een ander beeld zijn. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat het aantal respondenten uit Irak beperkter is (72) dan uit Somalië (142).

Tabel 7 geeft de belangrijkste redenen waarom de respondenten zich niet hebben voorbereid. De meest genoemde reden om zich niet voor te bereiden is dat men geen examen hoeft af te leggen. Dit bevestigt ook het beeld dat, indien er geen Wib-plicht is (en er dus ook geen examen hoeft te worden afgelegd), men minder geneigd is om zich voor te bereiden.

Tabel 7   **Genoemde redenen om niet voor te bereiden**

Waarom heeft u zich niet voorbereid op uw komst naar NL ?	% 'ja'
Ik hoef(de) geen examen af te leggen	47%
Nederland Ik had-heb het niet nodig	26%
Nederland Ik kan-kon het niet omdat het te duur is	11%
Ik kan-kon het niet omdat het te moeilijk is	11%
Ik kan-kon het niet omdat het teveel tijd kost	8%

Bij de antwoorden in de categorie 'Anders, namelijk' wordt het meest genoemd dat vluchtelingenschap van invloed is. Naast vluchtelingenschap worden nog de volgende redenen gegeven: migranten waren nog kind bij komst naar Nederland en hadden zelf geen invloed, migranten waren al eerder als toerist in Nederland en er was al familie in Nederland die veel regelde.

Ook blijkt dat er een verschil is in voorbereiding tussen degenen die willen gaan werken en degenen die dat plan niet hebben. We vinden namelijk een positief verband tussen de respondenten die 'van plan zijn om te gaan werken' en die zich 'voorbereiden op komst naar Nederland'. Het lijkt er dus op dat mensen die van plan zijn om in Nederland te gaan werken zich vaker voorbereiden. In tabel 8 wordt deze correlatie tussen voorbereiden en motivatie om te gaan werken in beeld gebracht.

Tabel 8 Relatie voorbereiding en motivatie om te werken

		Wilde u in Nederland gaan werken?	
		Ja	Nee
Heeft u zich voorbereid op uw komst naar Nederland?	Ja	58%	26%
	Nee	42%	74%
	Totaal	100%	100%

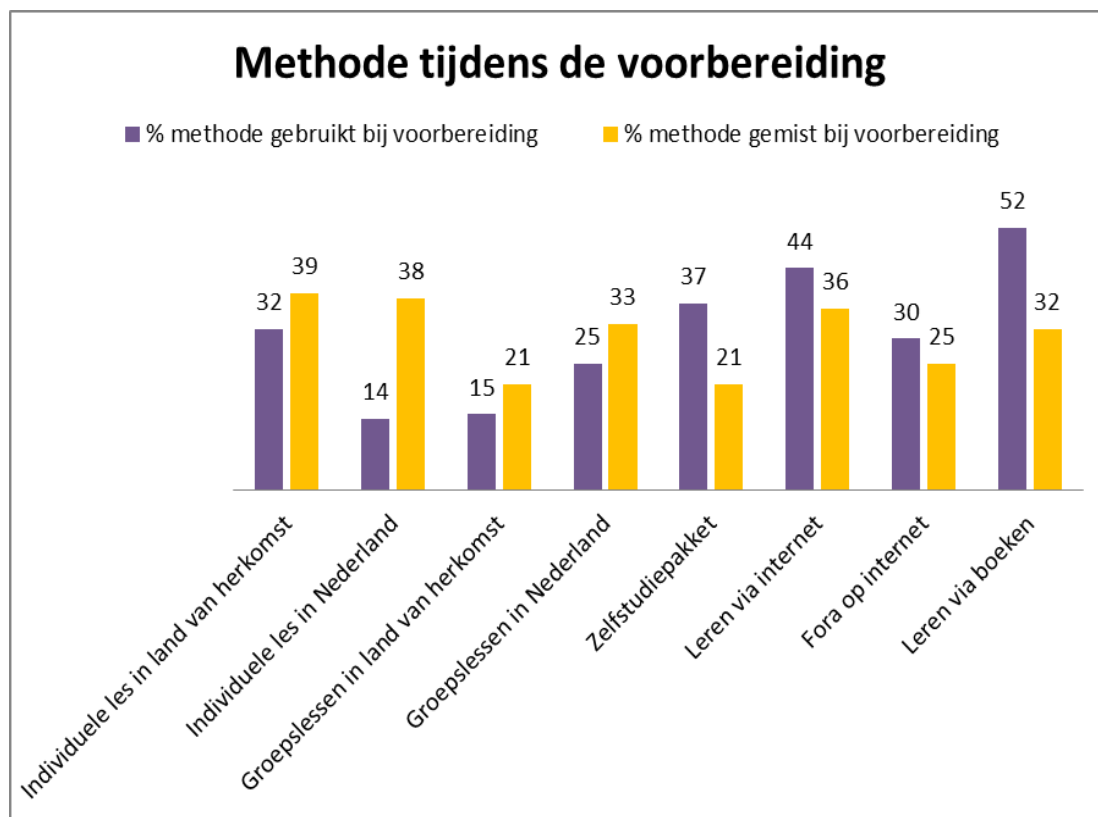
Uit het kwalitatieve onderzoek bleek dat een bezoek aan Nederland tijdens de voorbereiding van meerwaarde was. Respondenten die eerder in Nederland zijn geweest vertellen dat dit een belangrijk onderdeel van hun voorbereiding was en dat het bezoek hen een realistischer beeld van Nederland had gegeven. In tabel 9 wordt aangegeven hoeveel respondenten Nederland tijdens de voorbereidingsperiode hebben bezocht.

Tabel 9 Percentage respondenten dat Nederland bezocht tijdens voorbereiding

Brazilië	Filipijnen	India	Turkije	China	Marokko	Somalië	Irak	Totaal
85%	61%	35%	28%	27%	14%	12%	11%	32%

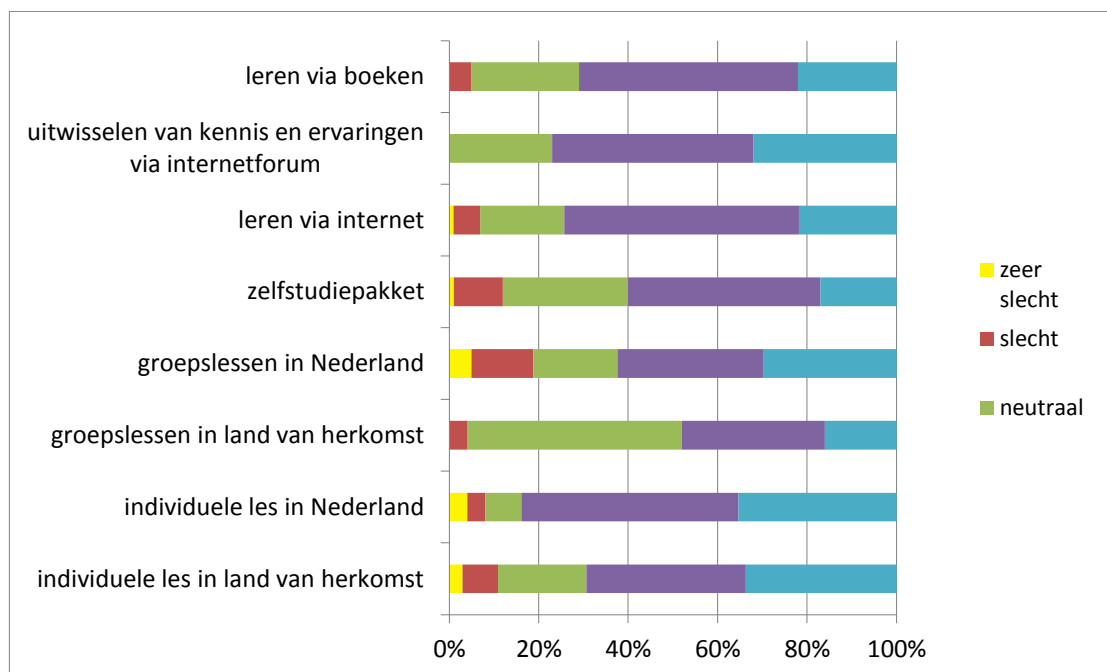
Een bezoek aan Nederland is een van de mogelijkheden voor een effectieve voorbereiding op de komst naar Nederland. Er zijn echter ook andere mogelijkheden. Tabel 10 maakt het gebruik van andere voorbereidingsmethoden inzichtelijk. De tabel geeft aan welke methoden migranten hebben gebruikt tijdens de voorbereiding en welke methoden zij achteraf gemist hebben.

Tabel 10 Methoden tijdens de voorbereiding

De meest genoemde methode tijdens de voorbereiding is het leren via boeken (52%). Daarnaast is internet een populaire methode: 44% geeft aan te leren via internet en 30% neemt ook deel aan fora op internet om de Nederlandse taal te leren en om meer over Nederland te weten te komen. Van het zelfstudiepakket (37%) en van individuele lessen in het land van herkomst (32%) wordt ook redelijk vaak gebruikgemaakt. Individuele lessen in Nederland en groepslessen in Nederland en in het land van herkomst blijven hierbij achter. Opvallend is voor de individuele en groepslessen, zowel in Nederland als in het land van herkomst, dat een relatief groot percentage van de migranten aangeeft dat zij deze methoden achteraf gezien hebben gemist.

Naast het gebruik van de methoden hebben wij de waardering van de migranten voor de methoden onderzocht. Deze waardering wordt in tabel 11 weergegeven.

Tabel 11 Waardering van de methoden

Uit het kwalitatieve onderzoek kwam een voorkeur voor interactief leren naar voren hetzij klassikaal, hetzij door deel te nemen aan internetfora. Het kwantitatieve onderzoek laat voor de groepslessen een ander beeld zien. Van de respondenten maakt 25% gebruik van groepslessen in Nederland. Deze lessen worden het laagst gewaardeerd. Individuele lessen in Nederland worden het best gewaardeerd, maar hier maakt slechts 14% van de respondenten gebruik van. Van de groepslessen in het land van herkomst maakt 14% van de respondenten gebruik. Ook hiervoor blijft de waardering wat achter in vergelijking met andere methoden.

De voorkeur voor klassikaal leren werd ingegeven door het hebben van een 'stok achter de deur' voor het voorbereiden van de lessen. De voorkeur voor internetfora werd voornamelijk ingegeven door het leren van elkaar en het vinden van steun bij elkaar. In het kwantitatieve onderzoek zien we de waardering voor internetfora terug, maar tegelijkertijd zien we een hoge waardering voor individuele lessen. Dit geldt zowel voor lessen in het land van herkomst als voor lessen in Nederland.

Als we het gebruik van leermethoden afzetten tegen het opleidingsniveau, zien we dat naarmate het opleidingsniveau hoger is, meer gebruik wordt gemaakt van individuele lessen in het land van herkomst en het leren en uitwisselen van kennis via internet. Daarnaast maken hoger opgeleiden meer gebruik van verschillende methoden van voorbereiding dan lager opgeleiden. In tabel 12 (a+b) worden de verschillende methoden van voorbereiding afgezet tegen het opleidingsniveau.

Tabel 12 a Methoden voorbereiding uitgesplitst naar opleidingsniveau

	laag opgeleid	middelbaar opgeleid	hoog opgeleid
Individuele les in het land van herkomst	10%	25%	65%
Individuele les in Nederland	20%	33%	47%
Groepslessen in het land van herkomst	15%	60%	25%
Groepslessen in Nederland	12%	47%	41%
Zelfstudiepakket	9%	23%	68%
Leren via internet	12%	26%	62%
Uitwisselen van kennis en ervaringen via internet (forum)	11%	23%	66%
Leren via boeken	15%	29%	56%

In tabel 12a staat per leermethode aangegeven hoeveel van het totaal aantal respondenten die gebruikmaken van deze leermethode laagopgeleid, middelbaar opgeleid en hoogopgeleid zijn. Deze percentages tellen per leermethode altijd op tot 100. In tabel 12b staat per opleidingsniveau aangegeven hoe vaak de verschillende leermethoden zijn genoemd. Omdat respondenten meerdere leermethoden kunnen invullen, tellen de percentages per opleidingsniveau op tot boven de 100%.

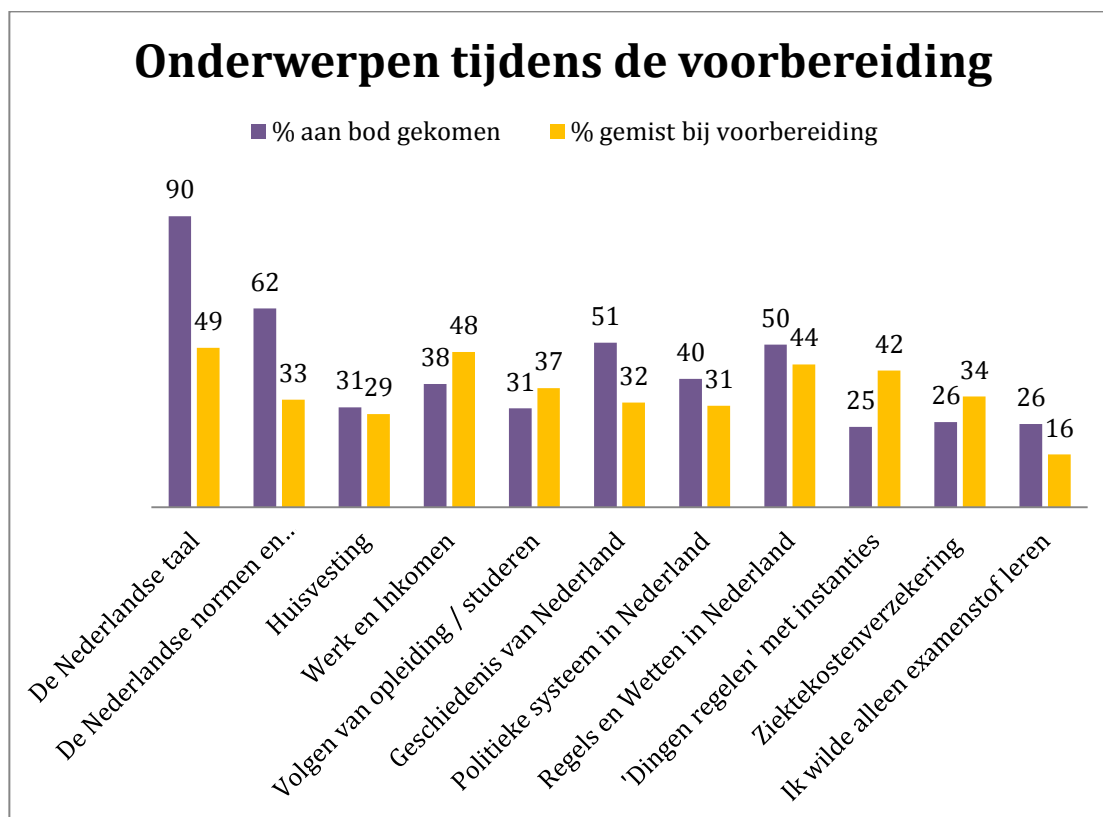
Tabel 12 b Per opleidingsniveau genoemde methoden van voorbereiding

	laag opgeleid	middelbaar opgeleid	hoog opgeleid
Individuele les in het land van herkomst	22%	25%	40%
Individuele les in Nederland	19%	14%	12%
Groepslessen in het land van herkomst	15%	27%	7%
Groepslessen in Nederland	20%	37%	20%
Zelfstudiepakket	22%	27%	48%
Leren via internet	35%	35%	54%
Uitwisselen van kennis en ervaringen via internet (forum)	22%	22%	40%
Leren via boeken	52%	47%	56%

Hieronder gaan wij nader in op de inhoudelijke onderwerpen. Uit de interviews bleek dat migranten praktische informatie misten en in mindere mate behoefte hadden aan informatie over sociaal/culturele aspecten. Dit was reden om hier in de vragenlijst een aantal vragen over op te nemen. In tabel 13 is weergegeven welke inhoudelijke onderwerpen aan de orde zijn gekomen tijdens de voorbereiding en welke inhoudelijke onderwerpen werden gemist.

Tabel 13 Inhoudelijke onderwerpen tijdens de voorbereiding

Voor de onderwerpen Werk en Inkomen, Opleiding en Studie, “dingen regelen” met instanties en Ziektekostenverzekering geldt dat het percentage gemist hoger is dan het percentage aan bod gekomen. Het beeld uit de interviews dat migranten vaak praktische informatie zoals wonen, werk en opleiding missen, wordt hiermee bevestigd. Informatie over normen en waarden en de regels en wetten in Nederland komen naar de mening van migranten voldoende aan de orde. Voor de Nederlandse taal geldt dat weliswaar 90% vindt dat dit onderwerp aan bod is gekomen, maar ook dat bijna 50% van de respondenten vindt dat het onderwerp onvoldoende aan bod is gekomen. Uit de interviews kwam naar voren dat veel mensen na aankomst in Nederland teleurgesteld waren over het niveau waarop zij de Nederlandse taal beheersten. Het kwantitatieve onderzoek geeft een ander beeld. Hier gaan we in paragraaf 3.3.3 nader op in.

3.3.2 Hulp bij de voorbereiding

In de vragenlijst zijn 2 vragen opgenomen over hulp bij de voorbereiding. Het merendeel van de respondenten heeft de vragen over hulp bij de voorbereiding niet ingevuld. Ruim 200 respondenten hebben dit wel gedaan. Van deze respondenten geeft 90% aan dat zij hulp nodig hebben gehad bij de voorbereiding. Van de respondenten die hulp hebben gevraagd, heeft 90% ook daadwerkelijk hulp gekregen. In tabel 14 is weergegeven aan wie de respondenten hulp hebben gevraagd en van wie zij uiteindelijk hulp hebben gekregen. Bij partner en leraar zien

we dat er door respondenten meer hulp wordt gevraagd dan verleend. Dit kan te maken hebben met een gebrek aan kennis, middelen, tijd, et cetera om die gevraagde hulp ook daadwerkelijk te kunnen geven. Bij de andere hulpbronnen, zie we juist dat het percentage respondenten dat uiteindelijk hulp ontvangt hoger ligt dan het percentage dat om hulp heeft gevraagd.

Tabel 14 Hulpbronnen

Hulpbronnen	% ja, hulp gevraagd	% ja, hulp gekregen
Partner	74%	58%
Leraar	55%	48%
Medecursisten	44%	52%
Familie	29%	46%
Online forum	34%	40%

Er is ook gevraagd of migranten hulp verwachten van de Nederlandse overheid bij de voorbereiding op hun komst naar Nederland en na hun aankomst in Nederland. Van alle respondenten hebben 737 respondenten deze vraag beantwoord. Van hen geeft 53% aan dat zij hulp van de Nederlandse overheid verwachten bij hun migratie. Daarnaast geeft 26% aan dat zij hulp verwachten bij voorbereiding (cursus, examens, materiaal) en 26% tenslotte, geeft aan daarnaast ook in Nederland nog hulp te verwachten.

3.3.3 Verwachtingen over leven in Nederland versus praktijkervaringen

Er zijn vragen gesteld over de verwachtingen van het leven in Nederland en de uiteindelijke praktijkervaringen. Hoe dacht men voor vertrek naar Nederland dat hun dagelijks leven er uit zou gaan zien en hoe bleek dat in de praktijk te zijn? Deze vragen zijn opgenomen, omdat uit de interviews bleek dat veel respondenten (enigszins) teleurgesteld waren over hoe hun leven in Nederland in de praktijk bleek uit te pakken. Ook uit het kwantitatieve onderzoek blijkt de dagelijkse Nederlandse praktijk voor een belangrijk deel niet in lijn te liggen met de verwachtingen die migranten voor hun komst naar Nederland hadden. Hier gaan we aan de hand van de volgende zes thema's nader op in:

- Betaald werk
- Overige maatschappelijke participatie
- Sociale contacten
- Taal
- Opleiding
- Beelden van NL

Per thema maken we een vergelijking tussen de verwachtingen en plannen, de praktijk en, waar mogelijk, een reflectie van de respondenten op de mate waarop hun verwachtingen en plannen zijn uitgekomen.

Betaald werk

Verwachtingen over werk

Van alle respondenten heeft 81% aangegeven in Nederland te willen gaan werken (zie tabel 15).

Tabel 15 Plannen in Nederland

Wat wilde u in Nederland gaan doen voordat u hier kwam wonen?	% ja
Gaan werken	81%
Een opleiding volgen	69%
Actief worden in de buurt/wijk	56%
Lid worden van een vereniging	51%
Vrijwilligerswerk doen	47%

In tabel 16 wordt voor de respondenten die hebben aangegeven te willen werken, een uitsplitsing gemaakt naar man – vrouw. Hieruit blijkt een significant verschil: mannen geven vaker aan te willen werken dan vrouwen.

Tabel 16: Uitsplitsing van het aantal respondenten dat aangeeft te willen werken in Nederland naar man - vrouw

Wilde u in Nederland gaan werken?	Man	Vrouw
Ja	86%	78%
Nee	14%	22%

Er is een verband tussen het voornemen om in Nederland te gaan werken en het bezoeken van Nederland tijdens de voorbereiding. Respondenten die hebben aangegeven van plan zijn te gaan werken zijn vaker in Nederland geweest tijdens de voorbereiding dan mensen die niet van plan zijn om te gaan werken. Dit verband is ook zichtbaar bij andere vormen van participatie zoals vrijwilligerswerk en het lid worden van een vereniging. Een uitzondering hierop is het voornemen om actief te worden in de buurt. Mensen die in Nederland geweest zijn tijdens de voorbereiding geven minder vaak aan dat zij van plan zijn actief te worden in de wijk of buurt.

Vervolgens hebben we gevraagd welke verwachtingen respondenten hadden over het vinden van betaald werk. Deze verwachtingen zijn in beeld gebracht in tabel 17. Van de respondenten verwachtte 63% makkelijk of na enige tijd daadwerkelijk betaald werk te vinden. En 14% van de respondenten verwachtte dat het moeilijk was om betaald werk te vinden. Slechts 7% verwachtte dat het niet zou lukken om een baan te vinden.

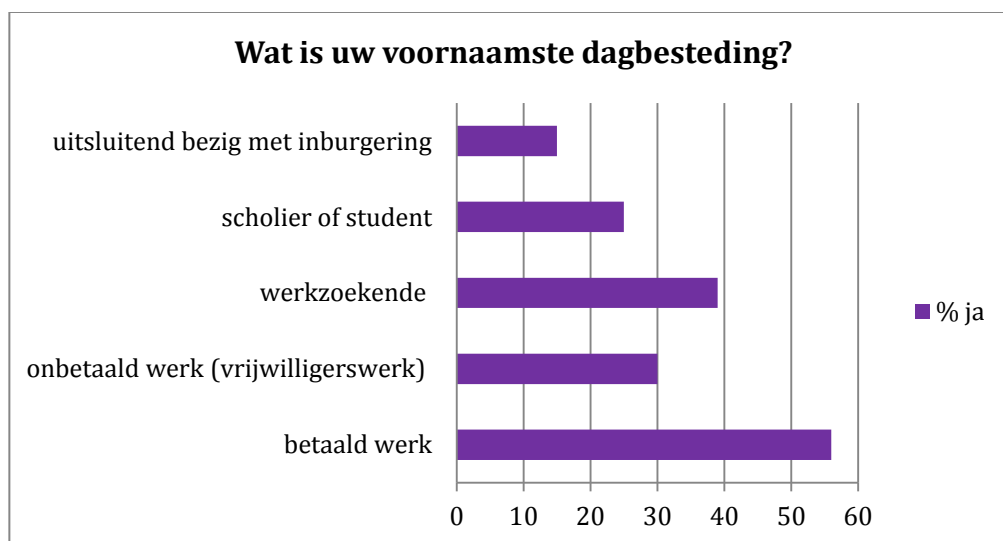
Tabel 17 Verwachtingen over betaald werk

Wat waren uw verwachtingen over werken in Nederland?	% geantwoord
Dat ik makkelijk aan een baan zou komen	36%
Dat ik na enige tijd aan een baan op niveau zou komen	27%
Ik wist nog niet of ik ging werken	17%
Dat ik moeilijk aan een baan zou komen	14%
Dat ik niet zou gaan werken	7%

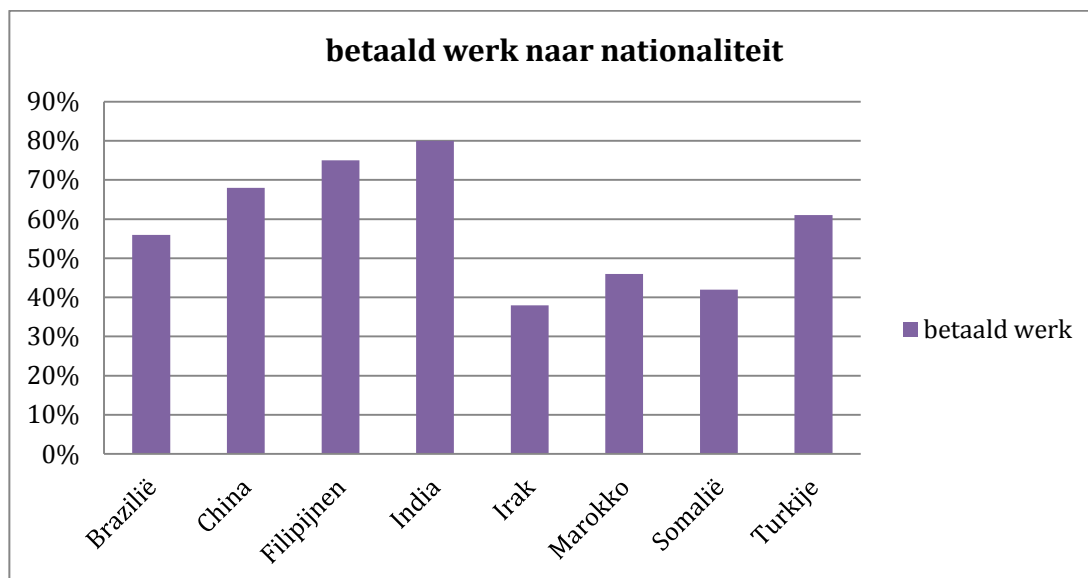
Werken in de praktijk

Uit tabel 18 blijkt dat 56% van de respondenten ook daadwerkelijk betaald werk heeft gevonden en dat 39% van de respondenten werkzoekend is. 15% van de respondenten is uitsluitend bezig met inburgering.

Tabel 18 Activiteiten in Nederland

Een uitsplitsing naar nationaliteit van de respondenten die hebben aangegeven betaald werk te hebben, levert het volgende beeld op (zie tabel 19).

Tabel 19 Betaald werk uitgesplitst naar nationaliteit

Opvallend is dat van de respondenten afkomstig uit Brazilië, China, de Filipijnen, India en Turkije een meerderheid van de respondenten betaald werk zegt te hebben. Van de respondenten uit Irak, Marokko en Somalië heeft een minderheid betaald werk. Voor respondenten uit Irak en Somalië kan een verklaring zijn dat het hier veelal om vluchtelingen gaat. Uit het databestand is niet te herleiden waarom de deelname van Marokkanen aan de arbeidsmarkt beperkt is.

We vinden een significant verband tussen opleidingsniveau en het verrichten van betaalde arbeid. Respondenten met een middelbare en hoge opleiding hebben vaker een betaalde baan dan respondenten die aangeven lager opgeleid te zijn (zie tabel 20).

Tabel 20 Betaald werk uitgesplitst naar opleidingsniveau

Ik heb betaald werk	laag opgeleid	middelbaar opgeleid	hoog opgeleid
Ja	37%	64%	60%
Nee	63%	36%	40%

Het feit dat middelbaar opgeleide respondenten nog iets beter scoren dan hoog opgeleide respondenten, kan wellicht worden verklaard doordat hoogopgeleiden minder bereid zijn om onder het eigen niveau te werken. Ook worden bij de vacatures waar een hoge opleiding wordt vereist, vaker aanvullende eisen gesteld rondom de herkomst van diploma's en taalniveau.

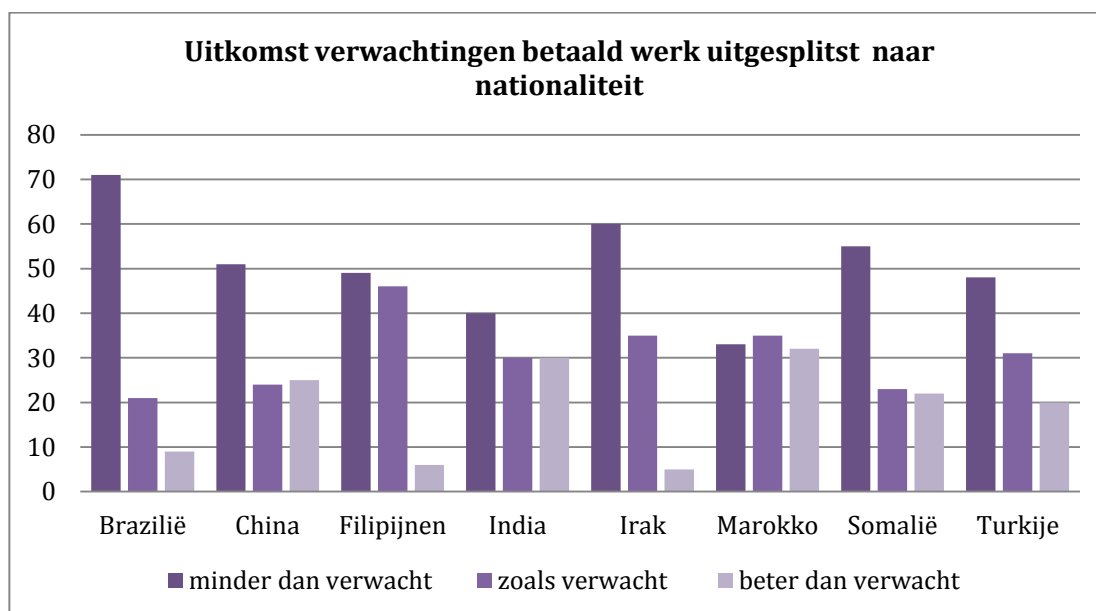
Reflectie op verwachtingen in vergelijking met de dagelijkse praktijk

In tabel 21 staat weergegeven in hoeverre de verwachtingen rondom het vinden van betaald werk in Nederland zijn uitgekomen. Opvallend is dat 51% aangeeft dat de verwachtingen niet of in mindere mate zijn uitgekomen.

Tabel 21 Uitkomst verwachtingen in de praktijk

Zijn verwachtingen over werken in Nederland uitgekomen?	% geantwoord
beter dan verwacht	19%
als verwacht	29%
minder dan verwacht	51%

Deze uitkomsten hebben we ook nog uitgesplitst naar nationaliteit (tabel 22). Hier komt naar voren dat (met uitzondering van Marokko) alle nationaliteiten hoger dan 40% scoren op het antwoord “minder dan verwacht”. Hierbij zijn zelfs uitschieters van 60% (Irak) en 70% (Brazilië). Deze hoge percentages kunnen niet geheel verklaard worden door het al dan niet hebben van werk (zie ook tabel 19) en zal dus ook te maken hebben met het feit dat respondenten het gevoel hebben substantieel onder hun niveau te werken.

Tabel 22 Verwachtingen in de praktijk: betaald werk uitgesplitst naar nationaliteit

Overige maatschappelijke participatie

Plannen voor maatschappelijke participatie

Van alle respondenten gaf 51% aan van plan te zijn om lid te worden van een vereniging en 47% van de respondenten was van plan om vrijwilligerswerk te gaan doen (zie tabel 23).

Tabel 23 Plannen voor maatschappelijke participatie

Wat wilde u in Nederland gaan doen voordat u hier kwam wonen?	% ja
Vrijwilligerswerk doen	47%
Lid worden van een vereniging	51%

Uit onze analyses blijkt overigens verband te bestaan tussen opleidingsniveau en de verwachte maatschappelijke participatie. Hoger opgeleide respondenten geven vaker dan lager opgeleide respondenten aan dat zij van plan waren lid te worden van een vereniging of vrijwilligerswerk te gaan verrichten.

Maatschappelijke participatie in de praktijk

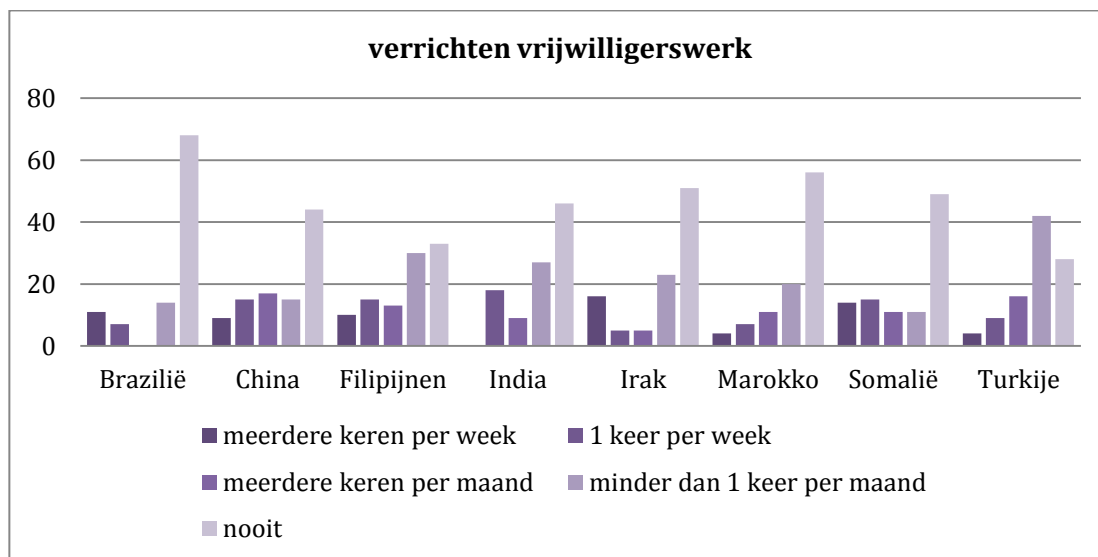
Van alle respondenten heeft 42% aangegeven maandelijks actief te zijn binnen een vereniging (zie tabel 24). 15% is soms actief en 43% is nooit actief in een vereniging. Als het gaat om vrijwilligerswerk, geeft 32% aan maandelijks actief te zijn als vrijwilliger. 22% doet soms vrijwilligerswerk en 46% doet dat nooit. Het percentage respondenten dat vrijwilligerswerk is gaan doen, ligt 7% hoger ten opzichte van de verwachtingen.

Tabel 24 Overige maatschappelijke participatie

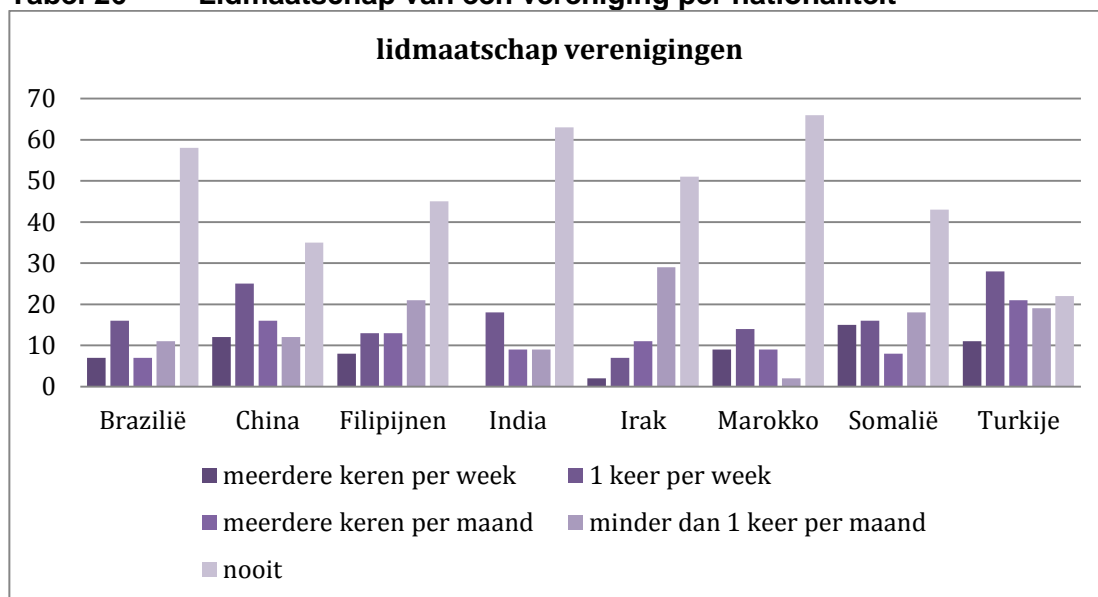
Activiteit	Meerdere keren per week	1 keer per week	Meerdere keren per maand	Minder dan 1 keer per maand	Nooit
Deelname aan verenigingen (zoals zang, muziek, toneel, hobbyvereniging)	10%	19%	13%	15%	43%
Vrijwilligerswerk (in de buurt, op school)	9%	11%	12%	22%	46%

In de tabellen 25 en 26 wordt in beeld gebracht hoe de feitelijke maatschappelijke participatie is onderverdeeld naar nationaliteit.

Tabel 25 Vrijwilligerswerk per nationaliteit

Tabel 26 Lidmaatschap van een vereniging per nationaliteit

Sociale contacten

Verwachtingen over het aangaan van sociale contacten

In tabel 27 wordt, aan de hand van enkele stellingen, inzichtelijk gemaakt wat de verwachtingen waren omtrent het aangaan van sociale contacten in Nederland. Een ruime meerderheid van de respondenten (77%) verwachtte dat het makkelijk zou zijn om contact te maken. Van alle respondenten verwachtte 86% vooral contact te hebben met de partner.

Tabel 27 Verwachtingen aangaan sociale contacten

Ik verwacht(te) dat...	helemaal mee eens	mee eens	mee oneens	helemaal mee oneens
...het makkelijk zou zijn om contact met Nederlanders te maken	30%	47%	19%	4%
... ik veel contact zou hebben met mijn (schoon)familie	41%	41%	12%	6%
... ik vooral contact zou hebben met mijn partner	51%	35%	10%	4%
... ik in Nederland veel contact zou hebben met mensen uit mijn geboorteland	26%	41%	24%	9%

Reflectie op verwachtingen in vergelijking met de dagelijkse praktijk

Voor 51% van de respondenten bleek het aangaan van sociale contacten lastiger dan verwacht. Voor 49% van de respondenten bleek het aangaan van contacten als verwacht of beter dan verwacht. Dit is weergegeven in de tabel 28. Voor vrouwen zijn de verwachtingen over het aangaan van sociale contacten minder uitgekomen dan voor mannen. Zij scoren hoger dan mannen op 'minder dan verwacht.'

Tabel 28 Uitkomst verwachtingen sociale contacten

Zijn verwachtingen over het aangaan van sociale contacten uitgekomen?	% geantwoord
beter dan verwacht	20%
als verwacht	29%
minder dan verwacht	51%

Taal

Verwachtingen over taalbeheersing

Uit tabel 29 blijkt dat 46% van de respondenten verwachtte zich goed of uitstekend te redden in het Nederlands. Slechts 15% verwachtte zich niet te kunnen redden en 39% matig.

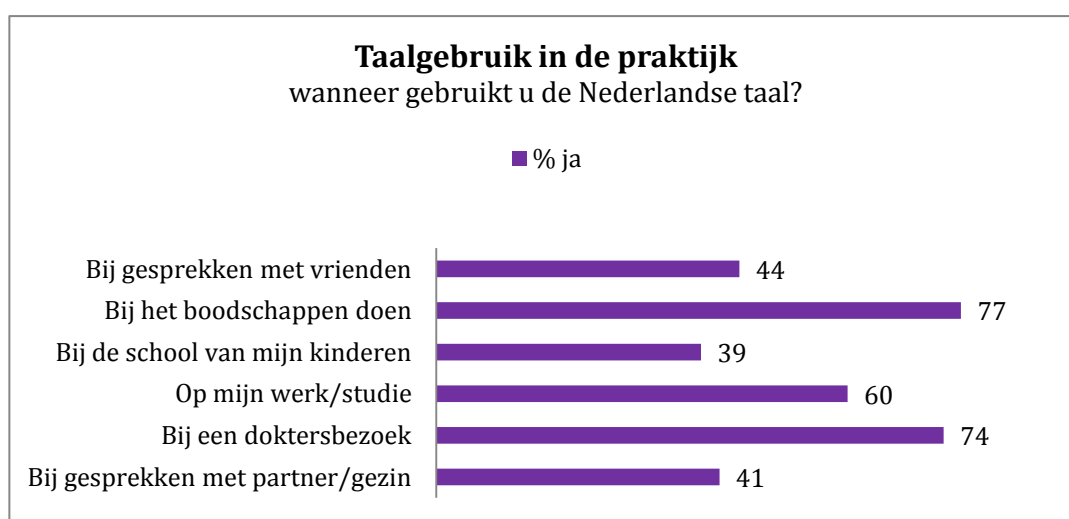
Tabel 29 Verwachte taalbeheersing

	Niet	Matig	Goed	Uitstekend
In hoeverre dacht u zich te kunnen redden in het Nederlands?	15%	39%	34%	12%

Taalgebruik in de praktijk

In tabel 30 wordt weergegeven in welke situaties respondenten gebruikmaken van de Nederlandse taal. Hieruit blijkt dat met name bij het boodschappen doen, bij doktersbezoeken en tijdens werk en studie, het gebruik relatief hoog is.

Tabel 30 Taalgebruik in dagelijks leven

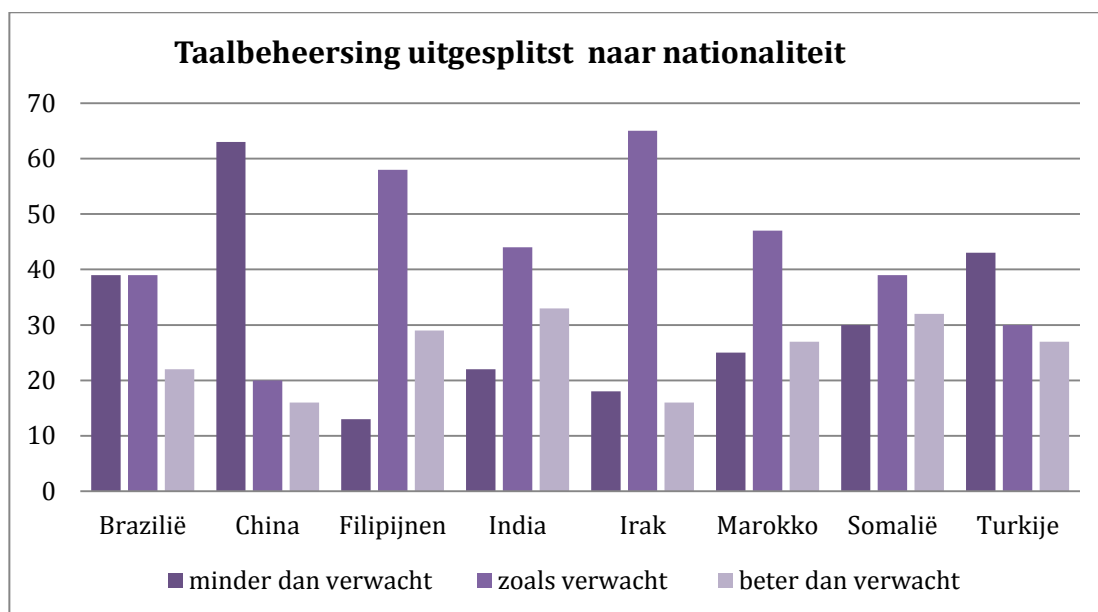
Reflectie op verwachtingen in vergelijking met de dagelijkse praktijk

Van alle respondenten geeft "slechts" 36% aan dat de feitelijke beheersing van de Nederlandse taal minder is dan verwacht (zie tabel 31). Dit beeld komt niet overeen met de uitkomsten van het kwalitatieve onderzoek, waaruit bleek dat de beheersing van de Nederlandse taal in de dagelijkse praktijk tegenviel ten opzichte van de verwachtingen. We hebben, op basis van dit onderzoek, geen verklaring kunnen vinden voor het verschil tussen deze uitkomsten van het kwalitatieve en kwantitatieve onderzoek.

Tabel 31 Uitkomst verwachte taalbeheersing

Zijn verwachtingen over uw beheersing van de Nederlandse taal in Nederland uitgekomen?	% geantwoord
beter dan verwacht	25%
als verwacht	39%
minder dan verwacht	36%

In tabel 32 worden de uitkomsten rondom verwachte taalbeheersing verder uitgesplitst naar nationaliteit. Opvallend is dat met name bij de Chinese en Turkse respondenten de taalbeheersing minder dan verwacht is.

Tabel 32 Taalbeheersing uitgesplitst naar nationaliteit

Opleidingen

Verwachtingen over opleidingen

In tabel 33 staat aangegeven wat de verwachtingen waren ten aanzien van het volgen van een opleiding in Nederland. Hieruit blijkt dat 67% van de respondenten verwachtte snel of na enige tijd een opleiding te gaan volgen. Slechts 13% verwachtte geen opleiding te gaan volgen.

Tabel 33 Verwachtingen over opleidingen

Wat waren uw verwachtingen over het volgen van een opleiding in Nederland?	% ja
Dat ik snel een opleiding zou gaan volgen	46%
Dat ik na enige tijd een opleiding zou gaan volgen	21%
Ik wist niet of ik een opleiding zou gaan volgen	20%
Dat ik geen opleiding zou gaan volgen	13%

Uit tabel 34 blijkt dat bij 44% van de respondenten de verwachtingen niet zijn uitgekomen.

Tabel 34 Uitkomsten verwachtingen over opleidingen

Zijn verwachtingen uitgekomen?	% ja
beter dan verwacht	22%
als verwacht	33%
minder dan verwacht	44%

Hoofdstuk 4

Experttoets

Naast het bevragen van de doelgroep, hebben wij in dit onderzoek een aantal experts geïnterviewd op het gebied van inburgering in het algemeen en/of didactiek, tweedetaalverwerving, volwasseneneducatie, multiculturele communicatie en/of computerondersteund leren in het bijzonder.

Input voor de interviews met deze experts werd gevormd door de uitkomsten van het behoefteonderzoek onder inburgeraars. De belangrijkste uitkomsten zijn in samengevatte vorm voorgelegd aan de te interviewen experts. De experts hebben als het ware gereflecteerd op de uitkomsten van het onderzoek onder inburgeraars en voegen daar vanuit hun eigen achtergrond en expertise relevante zaken en inzichten aan toe.

Interviews zijn afgenomen met vertegenwoordigers van de volgende organisaties:

- Forum, instituut voor multiculturele vraagstukken.
- Programmabureau Burgerschap bij de gemeente Den Haag.
- Samenwerkingsverband van Marokkaanse Nederlanders (SMN).
- Vluchtelingenwerk.
- Stichting Interculturele Participatie en Integratie (SIPI).
- De afdeling 'Nederlands voor anderstaligen' van het instituut 'Radboud in'to Languages' van de Radboud Universiteit.
- LEONED, Landelijk Expertisecentrum Opleidingen Nederlanders en Diversiteit.
- Agens, ontwikkelaar/aanbieder van e-learning-programma voor inburgeringsexamen (basis- en eindexamen).
- Shell Nederland.

De interviews hebben we richting gegeven door de experts/sleutelpersonen een korte samenvatting te geven van de belangrijkste onderzoeksbevindingen ten aanzien van de behoeften van inburgeraars met betrekking tot hun voorbereiding in het land van herkomst. Op basis van deze samenvatting en een topiclijst (bijlage 4) zijn wij het gesprek aangegaan waarbij de praktijkervaringen van de experts centraal stonden. Hieronder beschrijven we onze bevindingen.

Effectief leren

Voor effectieve taalverwerving zijn 3 pijlers essentieel (interview LEONED):

1. Een begrijpelijk taalaanbod, dat rekening houdt met de naastgelegen zone van ontwikkeling van leerlingen/cursisten en de diversiteit naar niveau en culturen van leerlingen/cursisten.
2. Interactie van leerling/cursist met medeleerlingen/-cursisten en professionele docent.
3. Feedback op eigen taalgebruik van leerling/cursist: hoe kom ik over in deze taal en hoe kan ik beter begrijpelijk overkomen?

De hiervoor genoemde uitgangspunten worden door het merendeel van de geïnterviewde experts onderschreven. Hierbij gaat het om het belang van differentiatie (onderwijs op maat), het belang van klassikaal onderwijs en professionele feedback door een docent. In tegenstelling tot hetgeen soms gedacht wordt, zijn deze drie uitgangspunten onverkort van toepassing op het taalonderwijs aan hoger opgeleide anderstaligen.

Binnen Radboud in 'to Languages worden met name taaltrainingen verzorgd voor hoger opgeleiden, die zijn gebaseerd op het grotere leervermogen van hoger opgeleide anderstaligen. Ook voor deze hoog opgeleide doelgroep van anderstaligen zijn de hiervoor genoemde uitgangspunten van interactie met medecursisten en docenten alsmede feedback door professionele docenten van groot belang.

Vanuit de hiervoor beschreven pijlers is de gekozen aanpak bij inburgeringstrajecten met een nadruk op digitaal leren, afstandsleren en een groot beroep op de zelfstandigheid van de inburgeraar volgens de meeste experts geen voor de hand liggende benadering voor inburgering en tweede-taal-taalverwerving.

Het nieuwe inburgeringsexamen leunt sterk op zelfstandig afstandsleren. Sinds 24 april 2013 is het overigens mogelijk voor inburgeraars in het land van herkomst om extra ondersteuning 'op afstand' in te kopen ter voorbereiding op het inburgeringsexamen in het land van herkomst. Dit kan zowel in de vorm van begeleidingsuren als door (betaalde) deelname aan een 'virtuele klas'. Deze ondersteuning kan via internet, skype of usb-sticks worden geboden. Ook in Nederland worden diverse zelfstudiepakketten aangeboden, die eventueel extra ondersteund kunnen worden met klassikaal onderwijs (niet in alle gemeenten beschikbaar). Vanwege de extra kosten is het denkbaar dat deze vormen van klassikale begeleiding onvoldoende benut worden.

Een aantal experts oordeelt positief over de grotere aandacht voor taal binnen de huidige inburgeringstrajecten. In het oude inburgeringsexamen op A2-niveau en de daaraan gerelateerde cursussen kwamen onderwerpen aan bod (huis kopen, verzekeringen) die gezien het A2-niveau eigenlijk te complex waren. Nu ligt de focus meer op taal. Kennis van de Nederlandse samenleving en cultuur neemt toe naarmate cursisten zich meer en meer complexe begrippen eigen maken. Naarmate de taalbeheersing op een hoger niveau komt, zal het inburgeraars ook beter lukken om zich de meer complexe kanten van de Nederlandse cultuur en samenleving eigen te maken. Taalverwerving en cultuurverwerving gaan hand in hand, waarbij de rol van een professionele docent als duider van culturele nuances een belangrijke randvoorwaarde is. Voor wat betreft aandacht voor culturele aspecten bij de studie in het land van herkomst, wanneer het niveau van taalverwerving nog heel laag is, zou volstaan kunnen worden met het bestuderen van praktische Youtube filmpjes over wonen, werken, gezondheid, naar school gaan, et cetera, in Nederland.

Diverse experts geven aan dat er een correlatie is tussen leren en participeren. Door actief deel te nemen aan de Nederlandse samenleving ontstaat er "taalnood" en

daarmee een intrinsieke motivatie² om te leren. Bovendien leert men de Nederlandse taal beter en sneller als de migrant deze ook in de praktijk moet gebruiken. Dit is met name van belang bij de lager opgeleide migrant. Daarom geven verschillende aanbieders van taalcurssussen aan het jammer te vinden dat het “portfolio” is komen te vervallen als onderdeel van de inburgeringscursus. Zeker omdat per 1 januari 2013 de casemanagers bij de gemeenten zijn verdwenen. Daarmee zijn twee belangrijke succesfactoren bij de inburgering in de praktijk komen te vervallen.

Tenslotte is er wetenschappelijk gezien³ discussie over de validiteit van de vragen en het voorspellend vermogen van de Toets Kennis Nederlandse samenleving bij het inburgeringsexamen in het land van herkomst. De toets wordt als normerend ervaren en veel vragen zouden ook door Nederlanders zelf verkeerd beantwoord worden. Volgens enkele experts levert de toets geen bijdrage aan integratie van inburgeraars en ontbeert deze voorspellend vermogen. Hiermee wordt de meerwaarde van het huidige inburgeringsexamen bij het succesvol inburgeren door enkele experts gerelativeerd.

Effectief inburgeren

Rol partner

Uit de ervaringen van aanbieders van inburgeringstrajecten blijkt dat de partner (‘referent’, die de inburgeraar naar Nederland haalt) een grote rol speelt bij het taalonderwijs en de introductie in de Nederlandse samenleving. Daarbij merkt men verschillen op tussen begeleiding door een ‘autochtone’ referent en een ‘allochtone’ referent: autochtone referenten zijn pro-actiever en kunnen meer ondersteuning leveren bij het inburgeringsproces. Naast dit verschil tussen ‘autochtone’ en ‘allochtone’ referenten wijst een aantal respondenten op beperkingen ten aanzien van de inzetbaarheid van referenten: deze kunnen nuttig zijn als aanvulling op de ondersteuning door professionele docenten (bijvoorbeeld samen naar het Nederlandse (jeugd)journaal kijken, samen boodschappenlijst maken), maar kunnen professionals niet vervangen (didactiek, technische kennis Nederlandse taal).

Verder werd de suggestie gedaan om de partnerrol bij inburgering te versterken door bijvoorbeeld een soort ondersteuningspakket ‘hoe maak ik mijn partner wegwijs in de Nederlandse samenleving’ te ontwikkelen. Het SMN heeft een boekje uitgebracht “Mijn huwelijk, mijn geluk”, waarin praktische tips worden gegeven aan Marokkaanse Nederlanders die hun partner naar Nederland willen halen. Multinational Shell investeert in een intensief partnerprogramma vanuit de gedachte dat deze een belangrijke rol vervult bij het accommoderen van de Shell-employee en zijn/haar gezin binnen de Nederlandse omgeving. Hierbij is niet zo zeer ‘inburgering’ aan de orde als wel het welbevinden (‘surviving and enjoying the Netherlands’) van de expat-employee en zijn partner/gezin. Deze partners volgen de expats naar Nederland en worden gefaciliteerd bij het vinden van een baan, scholing en

² Een en ander sluit aan bij de theorie van Ryan, R. & Deci, E. (2000). Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25, 54-67.

³ zie dissertatie Ricky van Oers ‘Deserving citizenship’, een internationaal vergelijkende studie naar het gebruik van inburgeringstoetsen in Nederland, Duitsland en Groot Brittanië

sportverenigingen, maar ook bij het dealen met de ‘3-maanden-dip’ en psychologische begeleiding. Ook een cursus netwerken is onderdeel van dit traject.

Kosten

Veel inburgeraars en hun partners vinden het taalonderwijs en het inburgeringstraject duur. Dit beeld kwam eerder ook naar voren in de interviews met migranten en lijkt sterker te gelden voor referenten van allochtone afkomst. De aanbieders van inburgeringstrajecten hebben geen concrete cijfers beschikbaar, maar sluiten niet uit dat migranten om financiële redenen afzien van extra ondersteuningsmogelijkheden.

Een indicatie van de kosten van voorbereiding: een lespakket, inclusief 8,5 uur ondersteuning op afstand bij voorbereiding examen in het land van herkomst kost bij Agens € 863 (prijspeil juli 2013).

Meerwaarde integrale aanpak

Experts van de Radboud Universiteit pleiten voor vormen van inburgeringstrajecten waarbij werken en leren (van de taal) met elkaar zijn verbonden in een integrale aanpak. Ook vertegenwoordigers van Forum en de gemeente Den Haag gaven expliciet aan dat de effectiviteit van inburgering in Nederland wordt vergroot als het inburgeringstraject integraal wordt ingestoken, waarbij wordt ingezet op zowel taal als ook op scholing, huisvesting, maatschappelijke participatie, et cetera. In Den Haag richt de gemeente zich in het project “Den Haag op maat” op gezinnen uit Somalië en Oost-Afrika. Kenmerkend in dit project is dat er nog steeds gebruikgemaakt wordt van een gemeentelijke sociaal casemanager die verantwoordelijk is voor de contacten met het betreffende gezin en de inzet van vrijwilligers uit hetzelfde land van herkomst.

Good practices

Uit de gesprekken zijn verschillende “good practices” genoemd door de experts. Deze zijn hieronder samengevat:

- Taal- en participatietraject via de scholen van kinderen. Een mooi voorbeeld van een dergelijk traject is een project van de gemeente Amsterdam, dat ouderbetrokkenheid van migranten op de scholen van hun kinderen stimuleert. Het begint met leren dat je op de school van je kinderen iets mag doen (in het eigen land is dat vaak anders) en combineert daarna het leren van de Nederlandse taal met het doen van vrijwilligerswerk op school.
- Opleidingstrajecten voor vrouwelijke migranten in de zorg. Dit wordt onder meer in de Drechtsteden gedaan. Het gaat om vrouwen met oudere kinderen die nu de volgende stap in de Nederlandse samenleving en in hun eigen ontwikkeling willen zetten.
- Maatjesprojecten. Hierbij krijgen nieuwkomers begeleiding van een maatje bij binnenkomst. Deze vrijwilliger introduceert de nieuwkomer in de samenleving. Het is nog niet bekend of dat ook echt werkt. Cruciaal bij dit project is matching. De nieuwkomer en het maatje moeten wel overeenkomsten hebben als opleidingsniveau en interesses.

- In Den Haag richt de gemeente zich in het project “Den Haag op maat” op multi-probleemgezinnen uit Somalië en Oost-Afrika. Kenmerkend in deze aanpak is het gebruik van een gemeentelijke sociaal casemanager die verantwoordelijk is voor de contacten met het betreffende gezin en de inzet van vrijwilligers uit het zelfde land van herkomst. Afhankelijk van de problematiek wordt vervolgens inhoudelijke expertise ingezet op het terrein van taalbeheersing, huisvesting, schuldhulpverlening, et cetera.

Hoofdstuk 5

Managementsamenvatting

In dit hoofdstuk geven we een beknopte samenvatting van onze bevindingen en aanbevelingen.

5.1 Bevindingen

Vorbereitung op komst naar Nederland

Uit het kwantitatieve onderzoek blijkt dat een meerderheid van de Wib-plichtige respondenten (73%) aangeeft zich voor te bereiden/zich te hebben voorbereid op de komst naar Nederland. Van de niet Wib-plichtige respondenten ligt dit percentage op 33%. Dit bevestigt het beeld uit het kwalitatieve onderzoek dat een verplichtend karakter van invloed is op de voorbereiding op de komst naar Nederland. De kosten zijn in beperkte mate van invloed op de beslissing om zich al dan niet voor te bereiden. Hoewel het kwalitatieve onderzoek en de interviews met experts een ander beeld lijken te geven, blijkt slechts 11% van de respondenten dit als reden te geven om zich niet voor te bereiden. Verder geldt dat de migranten die van plan zijn om te gaan werken, zich beter voorbereiden dan migranten die deze intentie niet hebben.

Tijdens de voorbereiding wordt het meest gebruikgemaakt van boeken (52% van de respondenten) als leermethode. Daarnaast is internet een populaire methode. 44% geeft aan te leren via deze methode en 30% neemt ook deel aan fora op internet om de Nederlandse taal te leren en om meer over Nederland te weten te komen. Opvallend is voor de individuele en groepslessen, zowel in Nederland als in het land van herkomst, dat een relatief groot percentage van de migranten aangeeft dat zij deze methoden achteraf bezien hebben gemist. Hier ligt een relatie met het kwalitatieve onderzoek. Uit het kwantitatieve onderzoek blijkt echter wel dat de groepslessen in Nederland zeer slecht worden gewaardeerd. De individuele lessen in Nederland worden het beste gewaardeerd. Experts geven aan dat mensen effectiever leren als er sprake is van klassikaal en/of interactief leren.

Als we het gebruik van leermethoden afzetten tegen het opleidingsniveau, zien we dat naarmate het opleidingsniveau hoger is, meer gebruik wordt gemaakt van individuele vormen van voorbereiding, zoals individuele lessen in het land van herkomst en het leren en uitwisselen van kennis via internet. Daarnaast maken hoger opgeleiden meer gebruik van verschillende methoden van voorbereiding dan lager opgeleiden, die vooral een voorkeur hebben voor interactieve methoden. Experts pleiten ook voor een differentiatie in het aanbod van taalonderwijs en inburgeringscursussen naar opleidingsniveau. Op deze manier kan beter worden ingespeeld op de leerbehoeften van migranten en kan sneller resultaat geboekt worden. Volgens de experts is er ook een correlatie tussen leren en maatschappelijk participeren. Dit zou met name van meerwaarde zijn voor lager opgeleiden.

Wat betreft de inhoudelijke onderwerpen geven migranten aan dat zij een grotere behoefte hebben aan praktische informatie over wonen, werken en opleiding dan aan informatie over allerlei sociaal/ culturele aspecten van de Nederlandse samenleving. In de gesprekken met de experts werd ook getwijfeld over de effectiviteit van leren over de Nederlandse cultuur in het land van herkomst. Wetenschappelijk gezien veronderstelt het leren begrijpen van een andere cultuur een bepaald niveau van taalbeheersing, dat voorafgaat aan het begrijpen van de cultuur.

Tijdens de voorbereiding wordt in 74% van de gevallen de partner gevraagd om ondersteuning. Van deze groep krijgt 58% daadwerkelijk ondersteuning van de partner. Volgens de experts heeft de partner, naast een rol bij het taalonderwijs, ook een rol bij de introductie bij de Nederlandse samenleving.

Verwachtingen over Nederland versus praktijkervaringen

Bij het afzetten van de verwachtingen van de migranten tegenover de praktijkervaringen, zijn dit de meest opvallende zaken:

Werk

- 81% van de respondenten wilde gaan werken.
- 63% van de respondenten verwachtte makkelijk of na enige tijd werk te vinden.
- 56% van de respondenten heeft daadwerkelijk betaald werk gevonden.
- Van de respondenten uit Irak, Marokko en Somalië heeft een minderheid betaald werk.
- Respondenten met een hogere opleiding hebben vaker een betaalde baan.
- 51% van de respondenten geeft aan dat de verwachtingen over werk in vergelijking met de dagelijkse praktijk, niet of in mindere mate zijn uitgekomen.

Overige maatschappelijke participatie

- 51% van de respondenten gaf aan lid te willen worden van een vereniging.
- In de praktijk is slechts 41% actief lid van een vereniging.
- Er bestaat een verband tussen opleidingsniveau en de verwachte maatschappelijke participatie.
- 47% was van plan vrijwilligerswerk te gaan doen.
- In de praktijk is 32% actief als vrijwilliger.

Sociale contacten

- 77% van de respondenten verwachtte dat het makkelijk zou zijn om contact te maken.
- 86% van de respondenten verwachtte vooral contact te hebben met de partner.
- Voor 51% van de respondenten leek het aangaan van contacten lastiger dan verwacht.

Taalbeheersing

- 46% van de respondenten verwachtte zich goed of uitstekend te kunnen redden in het Nederlands.
- 36% van de respondenten geeft aan dat de feitelijke taalbeheersing minder is dan verwacht. Dit beeld strookt niet met de uitkomsten van het kwalitatieve onderzoek waarin juist bleek dat de verwachtingen over de taalbeheersing in hoge mate te positief waren.

Opleiding

- 67% van de respondenten verwachtte snel of na enige tijd een opleiding te volgen.
- Bij 44% van de respondenten zijn deze verwachtingen niet uitgekomen.

5.2 Aanbevelingen

- Differentieer het aanbod van taalonderwijs en inburgering naar opleidingsniveau, zowel inhoudelijk, methodisch en qua intensiteit. Voor hoger opgeleiden wordt door experts een intensief traject aanbevolen, dat voor een groot deel zelfstandig kan worden georganiseerd – uitgevoerd. De leerbehoefte van lager opgeleiden is anders: zij hebben meer behoefte aan een combinatie van interactieve methoden. Belangrijke methoden hierbij zijn: klassikaal leren en participatie.
- Zet zoveel mogelijk in op internetfora als leermethode voor migranten die zich voorbereiden op de komst naar Nederland. Dit, omdat migranten aangeven internet en internetfora vaak te gebruiken. Ook waarderen zij deze methode als goed en laagdrempelig.
- Als migranten eenmaal in Nederland zijn, geef het leerproces dan zoveel mogelijk vorm in praktische settings van werk en maatschappelijke participatie.
- Taal is de meest essentiële voorwaarde voor succesvolle inburgering. Zet daarom in het totale leeraanbod voor migranten de taalbeheersing centraal. Pas nadat migranten een basisniveau hebben bereikt, staan zij meer open voor sociaal-culturele aspecten en waarden en normen van de Nederlandse maatschappij.
- Wees erop bedacht dat een zekere mate van verplichting rondom de voorbereiding een positieve invloed heeft op de inspanningen om zich ook daadwerkelijk voor te bereiden op de komst naar Nederland.
- Reserveer in het bestaande voorlichtingsmateriaal ook ruimte voor verwachtingenmanagement. Vaak hebben migranten veel te positieve verwachtingen over (onder andere) werk, woning en de mogelijkheden om een opleiding te volgen.
- Informeer de partner van de huwelijksmigrant actief over alle stappen in het inburgeringstraject, de mogelijke belemmeringen en de bijbehorende kosten van het inburgeringstraject. Besteed hierbij ook aandacht aan emotionele aspecten voor de nieuwkomer, zoals heimwee, eenzaamheid, et cetera.